

Civilutskottets betänkande 2023/24:CU24

Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinträång

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Riksrevisionen har granskat regeringens och vissa myndigheters hantering av markinträång. Riksrevisionens övergripande slutsats är att myndigheternas hantering i stor utsträckning är enhetlig och effektiv inom respektive myndighet. Det finns dock skillnader i hur myndigheterna behandlar fastighetsägare och bestämmer ersättningen i vissa fall och det är svårt att få en samlad bild av om de statliga resurserna för ersättning vid markinträång används kostnadseffektivt. Riksrevisionens huvudsakliga rekommendation till regeringen är att se över hur ersättningsfrågor vid markinträång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden.

Regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelser och bedömningar och anser att det är viktigt att ersättningar vid olika markinträång bestäms på ett förutsägbart och enhetligt sätt samt att de statliga resurserna används kostnadseffektivt. En s.k. bokstavsutredare har fått i uppdrag att se över regelverket för ersättning vid upplåtelse av ledningsrätt i samband med elnätsutbyggnad. Regeringen har i övrigt inte funnit skäl att vidta några åtgärder med anledning av Riksrevisionens granskning och rekommendationer. Med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns en reservation (SD).

Behandlade förslag

Regeringens skrivelse 2023/24:106 Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinträång.

Två yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinrång	5
Reservation	14
Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinrång (SD)	14
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Skrivelsen	15
Följdmotionen	15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinträång

Riksdagen avslår motion

2023/24:2867 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt lägger skrivelse 2023/24:106 till handlingarna.

Reservation (SD)

Stockholm den 13 juni 2024

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilandersson (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Laila Naraghi (S), Lars Beckman (M), Martin Westmont (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Ellen Juntti (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Katarina Luhr (MP), Gulan Avci (L) och Markus Kallifatides (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2023/24:106 Riksrevisionens rapport om statens hantering av markintrång. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer till regeringen som Riksrevisionen har redovisat i rapporten Statens hantering av markintrång – värdering och beslut om ersättning (RiR 2023:18).

Riksdagen överlämnade rapporten till regeringen den 23 november 2023. Riksrevisorn Helena Lindberg med medarbetare presenterade granskningsrapporten vid civilutskottets sammanträde den 18 januari 2024. Regeringen återkom till riksdagen med ovannämnda skrivelse den 25 mars 2024.

En motion med två yrkanden har väckts med anledning av skrivelsen. Förslagen i motionen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinträång

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår motionsyrkandena.

Jämför reservationen (SD).

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat statens hantering av olika former av markinträång.

Övergripande revisionsfråga och avgränsningar

Granskningens övergripande revisionsfråga är om regeringens och berörda myndigheters hantering av olika former av markinträång är effektiv och enhetlig inom och mellan olika myndigheter.

Granskningen omfattar följande delfrågor:

- Hanterar myndigheterna ersättningen vid markinträång på ett effektivt sätt?
- Gör myndigheterna ändamålsenliga och likvärdiga bedömningar av marknadsvärdet och övriga skador vid markinträång?
- Har regeringen och myndigheterna vidtagit lämpliga åtgärder för att säkerställa att de statliga resurserna används kostnadseffektivt?

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Naturvårdsverket, Trafikverket, Skogsstyrelsen och regeringen ingår som granskningsobjekt i granskningen. Riksrevisionen har även valt att inkludera Lantmäteriet som granskningsobjekt men utan att granska hanteringen av markinträångsärenden vid lantmäterimyndigheter.

Granskningens resultat

Riksrevisionens övergripande slutsats är att myndigheternas hantering i stor utsträckning är enhetlig och effektiv inom respektive myndighet.

Riksrevisionen bedömer samtidigt att det finns skillnader i hur myndigheterna behandlar fastighetsägare och bestämmer ersättningen i vissa fall. Trots att de flesta ersättningar bestäms genom frivilliga överenskommelser är förhandlingsutrymmet begränsat. Ur fastighetsägarens perspektiv kan frivilligheten också uppfattas som begränsad eftersom det finns tvingande lagstiftning att ta till om någon överenskommelse inte nås. Då markinträång kan innebära en allvarlig inskränkning för den enskilde är det viktigt med

transparens och förutsebarhet. Riksrevisionen bedömer emellertid att myndigheterna inte alltid är tydliga med vilka avvägningar de gör för att bestämma ersättningen vid markinträng. Slutligen bedömer Riksrevisionen att det är svårt att få en samlad bild av om de statliga resurserna för ersättning vid markinträng används kostnadseffektivt.

När det gäller de olika delfrågorna anför Riksrevisionen sammanfattningsvis följande.

Myndigheternas hantering av ersättningen vid markinträng

Riksrevisionen anför att granskningen visar att myndigheterna¹ har processer och rutiner som ger dem förutsättningar att hantera ersättningen vid markinträng på ett effektivt sätt. Jämfört med Riksrevisionens tidigare granskning från 2005² har myndigheterna utvecklat sina processer och rutiner framför allt med syftet att behandla fastighetsägare lika inom respektive myndighet. Det ökar också förutsättningarna för att handläggningen ska vara effektiv. Myndigheternas fokus på processer och rutiner för att behandla fastighetsägare lika innebär dock att det förhandlingsutrymme som Riksrevisionen observerade i den tidigare granskningen från 2005 har minskat.

De flesta ersättningar vid markinträng bestäms genom frivilliga överenskommelser. Riksrevisionens bedömning i den nuvarande granskningen är att myndigheternas möjligheter att nå frivilliga överenskommelser om ersättningen inte har påverkats av det minskade förhandlingsutrymme. Den värdering som myndigheterna tar fram eller låter ta fram har dock fått en ökad betydelse. En fastighetsägare kan visserligen invända mot myndigheternas värdering, men granskningen visar att det inte är särskilt vanligt. Det är heller inte vanligt att en fastighetsägare stämmer staten på ersättningen eller överklagar myndigheternas ersättningsbeslut.

Riksrevisionen menar vidare att det kan finnas ett ojämnt förhållande mellan parterna då myndigheterna ofta har ett kunskapsövertag gentemot fastighetsägaren och dessutom kan agera med stöd av tvingande lagstiftning om någon överenskommelse inte nås. Det innebär att det är angeläget med ett korrekt och transparent agerande från myndigheterna.

Riksrevisionen anför därutöver att det finns stora likheter i hur processen ser ut mellan de berörda myndigheterna men att det också finns skillnader i hur myndigheterna behandlar fastighetsägare och bestämmer ersättning i vissa fall. Skillnaderna handlar om hur myndigheterna hanterar ersättning för ombudskostnader, schablonersättning vid frivilliga förvärv, frivillighetsbonus samt om ersättningen ska räknas upp efter värdetidpunkt. Enligt Riksrevisionen kan skillnaderna inte enbart förklaras av att myndigheterna verkar inom olika områden utan de beror till stor del på olika traditioner och

¹ De myndigheter som omfattas av delfrågan om hanteringen av ersättningen är Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Svenska kraftnät och Trafikverket.

² Riksrevisionens rapport Marklösen – Finns förutsättningar för rätt ersättning? (RiR 2005:15).

tolkningar av regelverket. Riksrevisionen anser att det ur ett likabehandlingsperspektiv är problematiskt när statliga myndigheter gör olika tolkningar av det bakomliggande regelverket även vid frivilliga överenskommelser. Om en myndighet väljer att erbjuda en ersättning som är lägre än vad lagen anger kan det också minska fastighetsägares acceptans för olika former av markintrång och incitamenten att ingå frivilliga överenskommelser.

Enligt Riksrevisionen kan ersättning för ombudskostnader vara ett sätt att utjämna styrkeförhållandena mellan parterna och underlätta frivilliga överenskommelser. Användningen av frivillighetsbonus för att uppnå frivilliga överenskommelser kan också vara ett sätt att underlätta processen.

Myndigheternas värderingsmetoder

Riksrevisionen bedömer att det i de flesta fall är tydligt vilka huvudsakliga metoder som myndigheterna³ använder för värdering. I en del fall är det dock otydligt hur myndigheterna har gjort avvägningar inom ramen för metoderna och hur de har genomfört värderingen när varken ortsprismetoden eller avkastningsbaserade metoder går att använda. Värderingarna bygger heller inte alltid på aktuella förutsättningar och ingångsvärden.

Riksrevisionen anför att vissa typer av värdering innebär ett större utrymme för tolkningar och bedömningar av den enskilda värderaren, vilket leder till skillnader både inom och mellan myndigheter. Ortssprismetoden är ett tydligt exempel på detta. En faktor som bidrar till detta kan vara att myndigheterna inte har arbetat tillräckligt med att samordna arbetssättet för de konsulter och egna medarbetare som genomför värderingar.

När det gäller mark som inte genererar någon avkastning och där värdet inte heller kan bestämmas med ortssprismetoden bedöms värdet genom erfarenhetsmässiga bedömningar och enklare schablonberäkningar. Dokumentationen är då ofta begränsad och det finns en risk för att dessa bedömningar inte är likvärdiga. I de fall där dokumentationen är bristfällig går det inte att uttyda vilka avvägningar och antaganden som ligger till grund för värderingen.

Ersättningen vid företagsskada och miljöskada bestäms genom bedömningar från fall till fall och med vägledning från tidigare rättsfall. Värderingarna hänvisar inte till statistiska undersökningar av hur olika typer av intrång påverkar marknadsvärdet.

Riksrevisionen anför vidare att en mångfald av värderingsmetoder har utvecklats över tid. De har sitt upphov hos olika aktörer och har preciserats genom domstolspraxis. Det saknas en heltäckande strategi för hur värderingsmetoderna ska förvaltas. Två vanligt förekommande metoder för värdering av

³ De myndigheter som omfattas av delfrågan om värderingsmetoder är i första hand Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Svenska kraftnät och Trafikverket. Frågan omfattar även Lantmäteriets arbete med att ta fram och utveckla metoder och handledningar, samt i viss utsträckning värderingar i samband med lantmäterimyndigheternas förrättningsverksamhet.

intrång i jordbruks- och åkermark⁴ är inte uppdaterade för att avspegla aktuella förhållanden.

Åtgärder för att säkerställa att de statliga resurserna används kostnadseffektivt

Riksrevisionen bedömer att det är svårt att få en samlad bild av statens kostnader för ersättning vid olika former av markintrång⁵. Kostnaderna har ökat inom vissa områden medan det är oklart hur det ser ut inom andra. Därmed är det också svårt att få en samlad bild av om de statliga resurserna används kostnadseffektivt. Ersättningen till fastighetsägare vid markintrång följs upp på olika sätt hos de granskade myndigheterna beroende på typ av intrång. Åtterrporteringskraven ser olika ut beroende på myndighet och fokuserar på medelsanvändningen.

Riksrevisionen konstaterar att det pågår arbete inom framför allt naturvården för att försöka använda resurserna mer effektivt men att det är för tidigt att säga om förändrade styrmedel och arbetsformer kommer att innebära att andra verktyg kommer att användas för områdesskydd och hur kostnaderna i så fall kommer att påverkas. Det pågår också en översyn av ersättningsbestämmelserna inom vissa områden.

Riksrevisionen anför vidare att statens kostnader för olika former av markintrång sannolikt kommer att fortsätta att öka. Den utmaning som finns i att värna äganderätten och behandla fastighetsägare på ett enhetligt sätt samtidigt som ersättningen vid markintrång ska präglas av kostnadseffektivitet gör att det finns anledning att fortsätta att utveckla de principer som ligger till grund för hur ersättningen bestäms.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer:

Till regeringen

- Se över hur ersättningsfrågor vid markintrång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden genom att:
 - uppdra till myndigheter som har många markintrångsärenden att i möjligaste mån ta fram gemensamma principer för att hantera ersättningen vid markintrång och behandla fastighetsägare på ett mer enhetligt sätt, bl.a. i fråga om huruvida ombudskostnader ska ersättas eller inte, hur schablonpåslaget bör hanteras vid frivilliga förvärv, användningen av eventuell frivillighetsbonus samt hantering av ersättning efter värdetidpunkt
 - ange vilken myndighet som ska förvalta och uppdatera 1974 års åkernorm eller den värderingsmetod som kan komma att ersätta

⁴ 1974 års åkernorm och Trafikverkets jordbruksnorm (1983 års jordbruksnorm).

⁵ De myndigheter som omfattas av delfrågan om hur de statliga resurserna används är Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Svenska kraftnät och Trafikverket.

- 1974 års åkernorm till följd av pågående översyn av ersättning för upplåtelse av mark i samband med elnätsbyggnation
- uppdra till myndigheter som har många markintrångsärenden att följa upp och redovisa hur kostnaderna för utbetalda ersättningar utvecklas i förhållande till målen med verksamheten i sin årsredovisning eller på annat lämpligt sätt.

Till myndigheterna

- Svenska kraftnät bör se över om den frivillighetsbonus som Svenska kraftnät använder fyller sitt syfte.
- Trafikverket bör uppdatera 1983 års jordbruksnorm.

Regeringens skrivelse

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att det är viktigt att ersättningar vid olika former av markintrång bestäms på ett förutsägbart och enhetligt sätt och att de statliga resurserna används på ett kostnadseffektivt sätt. Regeringen anser att skyddet för äganderätten har en central och stor betydelse i avvägningen mot det allmänna intresset för ianspråktagande av mark

Regeringen konstaterar att förutsättningarna har ökat för dels att fastighetsägare ska behandlas lika, dels att handläggningen ska vara effektiv, vilket är positivt. Samtidigt finns det fortfarande skillnader i vissa fall och i olika avseenden i hanteringen av markintrång, varför det, enligt regeringens uppfattning, kan finnas anledning att fortsätta att följa utvecklingen.

Myndigheternas hantering av ersättningen vid markintrång

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det är problematiskt ur ett likabehandlingsperspektiv om myndigheterna tolkar samma regelverk på olika sätt. Samtidigt är det enligt regeringen positivt att det, som granskningen visar, finns stora likheter i hur processen ser ut mellan de berörda myndigheterna. Regeringen konstaterar att myndigheternas arbete bör fortsätta att utvecklas för att minska de skillnader som har framkommit i granskningen avseende hur myndigheterna behandlar fastighetsägare och bestämmer ersättning i vissa fall. Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att ersättning för ombudskostnader, som hanteras inom ramen för frivilliga överenskommelser mellan respektive myndighet och fastighetsägare, kan vara ett sätt att utjämna styrkeförhållandena mellan parterna och därmed underlätta processen.

Regeringen anser att det är positivt att myndigheterna redan har utvecklat sina processer och rutiner i fråga om markintrångsärenden och konstaterar att förutsättningarna därmed har ökat för att fastighetsägare ska behandlas lika, och för att handläggningen ska vara effektiv. Regeringen menar att myndigheterna bör ha ett visst tolkningsutrymme, eftersom förutsättningar och

omständigheter i olika fall kan skilja sig åt. Regeringen har därför hittills inte funnit skäl att ge ett sådant eller sådana uppdrag som Riksrevisionen rekommenderar men kan komma att överväga det, om det skulle visa sig vara behövt i framtiden.

Myndigheternas värderingsmetoder

Regeringen anser att det är positivt att det, som granskningen visar, i de flesta fall är tydligt vilka huvudsakliga metoder som myndigheterna använder för värdering och att etablerade metoder används för att bestämma ersättningen vid markintrång. Regeringen anser vidare att myndigheterna bör fortsätta sitt arbete med att använda gemensamma utgångspunkter vid värderingarna och att göra det tydligt hur man genomför, dokumenterar och motiverar värderingen i det enskilda fallet.

Regeringen är medveten om att vissa värderingar bygger på inaktuella uppgifter, däribland 1974 års åkernorm och 1983 års jordbruksnorm. Regeringen delar i huvudsak den bild som Riksrevisionen ger av förbättringsmöjligheterna i ersättningssystemet vid markåtkomst för elledningar. Det är som regeringen ser det angeläget att göra en översyn av lämpliga ersättningsmodeller avseende denna typ av intrång. En sådan pågår inom uppdraget om översyn av ersättningen för upplåtelse av mark i samband med elnätutbyggnad (se nedan, avsnittet Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer). Regeringen vill inte föregripa vilka bedömningar som denna översyn kan resultera i, varför det i dagsläget inte är aktuellt att ange om en myndighet ska förvalta och uppdatera 1974 års åkernorm såsom Riksrevisionen har rekommenderat. Regeringen framhåller också att Affärsverket svenska kraftnät finansierar markåtkomst inom ramen för den nätverksamhet som affärsverket bedriver och inte som andra myndigheter med anslagsmedel. Det innebär att medlen huvudsakligen tas ut från nätkunderna och till en mindre del belastar nätverksamhetens resultat. Markåtkomstutgifterna belastar i detta fall inte statsbudgeten direkt.

Åtgärder för att säkerställa att de statliga resurserna används kostnadseffektivt

Regeringen noterar att Riksrevisionen bedömer att det är svårt att få en samlad bild av om de statliga resurserna för ersättning vid olika former av markintrång används kostnadseffektivt. Vidare konstaterar regeringen att schablonpåslaget har bidragit till ökade kostnader för markintrång, framför allt inom naturvården. Som Riksrevisionen anger pågår nu ett arbete inom naturvården för att utveckla styrmedel och arbetsformer i syfte att de ska vara kostnadseffektiva.

När det gäller Riksrevisionens rekommendation till regeringen att uppdra till myndigheter som har många markintrångsärenden att följa upp och redovisa hur kostnaderna för utbetalda ersättningar utvecklas i förhållande till målen för verksamheten i sin årsredovisning eller på annat lämpligt sätt

konstaterar regeringen att förutsättningarna för myndigheterna ser olika ut och att myndigheterna har olika inriktningar och mål för och i sina verksamheter. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen redovisar i dag de totala kostnaderna för markintrångsersättningar i sina årsredovisningar. Därutöver redovisar Naturvårdsverket årligen i en särskild rapport hur medel för skydd av värdefull natur har använts och gör en uppföljning av miljömålen. Vidare redovisas årligen officiell statistik som beskriver flera olika aspekter av Sveriges skyddade natur respektive hur medel har använts för insatser i skogsbruket i serien Sveriges officiella statistik (MI41 och JO 1402).

Regeringen bedömer att det är möjligt att utveckla dessa redovisningar om det behövs. Regeringen finner i övrigt att det skulle kunna vara lämpligt att göra en uppföljning av hur kostnaderna utvecklas över tid. Regeringen ser dock inte att det finns något omedelbart behov av sådana uppdrag till myndigheterna.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer

Mot bakgrund av vad som har framkommit i Riksrevisionens granskning konstaterar regeringen att det kan finnas anledning att följa utvecklingen avseende hur ersättningsfrågor vid markintrång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden och vid behov vidta förbättringsåtgärder i framtiden.

När det gäller förbättringsmöjligheterna i ersättningssystemet vid markåtkomst för elledning beslutade regeringen i augusti 2023 att ge en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att se över ersättningen för upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad (KN2023/03796). Syftet med utredningen är att undersöka lämpliga ersättningsmodeller som bidrar till större acceptans för det intrång som en kraftledning medför för fastighetsägaren, för att möjliggöra en snabbare och mer effektiv elnätsutbyggnad. Uppdraget ska redovisas senast den 28 juni 2024. Först därefter kan det bli aktuellt för regeringen att t.ex. ange vilken myndighet som ska förvalta och uppdatera 1974 års åkernorm såsom Riksrevisionen har rekommenderat.

När det gäller en uppdatering av 1983 års jordbruksnorm har Trafikverket förklarat att verket planerar ett FOI-projekt för detta ändamål. Regeringen avser att följa upp ett sådant förslag i verksamhetsdialog med Trafikverket.

Regeringen har i övrigt inte funnit skäl att vidta några åtgärder med anledning av Riksrevisionens granskning och rekommendationer.

I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2867 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) föreslås tillkännagivanden till regeringen dels om att skapa ett enhetligt system för myndigheterna för hur markintrång och ersättningar hanteras (yrkande 1) dels

om att se till att det genomförs uppföljning och redovisning av kostnaderna för utbetalda ersättningar i förhållande till målet med verksamheten (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Liksom regeringen instämmer utskottet i Riksrevisionens bedömning att det är viktigt att ersättningar vid olika former av markintrång bestäms på ett förutsägbart och enhetligt sätt och att de statliga resurserna används kostnadseffektivt.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att myndigheternas hantering i stor utsträckning är enhetlig och effektiv inom respektive myndighet. Det finns dock skillnader i hur myndigheterna behandlar fastighetsägare och bestämmer ersättningen i vissa fall och det är svårt att få en samlad bild av om de statliga resurserna för ersättning vid markintrång används kostnadseffektivt. Riksrevisionens huvudsakliga rekommendation till regeringen är att se över hur ersättningsfrågor vid markintrång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden.

Mot bakgrund av vad som har framkommit i Riksrevisionens granskning konstaterar regeringen att det kan finnas anledning att följa utvecklingen avseende hur ersättningsfrågor vid markintrång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden och vid behov vidta förbättringsåtgärder i framtiden. En översyn av ersättningen för upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad pågår för närvarande. Uppdraget ska redovisas senast den 28 juni 2024. Det kan därefter bli aktuellt för regeringen att t.ex. ange vilken myndighet som ska förvalta och uppdatera 1974 års åkernorm såsom Riksrevisionen har rekommenderat.

Utskottet noterar att regeringen även avser att följa upp ett förslag om en uppdatering av 1983 års jordbruksnorm i verksamhetsdialog med Trafikverket.

Vidare pekar regeringen på att det pågår ett arbete inom naturvården för att utveckla styrmedel och arbetsformer i syfte att de ska vara kostnadseffektiva. Utskottet vill i sammanhanget nämna att regeringen nyligen har aviserat att en utredning i närtid kommer att tillsättas inom Klimat- och näringslivsdepartementet. Utredningen ska bl.a. föreslå en reglering av rätten till ersättning vid rådhetsinskränkningar till följd av fridlysningsbestämmelser.

När det gäller Riksrevisionens rekommendation om att ge myndigheter som har många markintrångsärenden i uppdrag att följa upp och redovisa hur kostnaderna för utbetalda ersättningar utvecklas i förhållande till målen för verksamheten anför regeringen att förutsättningarna för myndigheterna ser olika ut, och att myndigheterna har olika inriktningar och mål för och i sina verksamheter. Regeringen nämner i sammanhanget Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens redovisningar samt att det årligen redovisas officiell statistik som beskriver flera olika aspekter av Sveriges skyddade natur respektive hur medel har använts för insatser i skogsbruket i serien Sveriges officiella statistik. Regeringen bedömer att det är möjligt att utveckla dessa redovisningar om det behövs. Regeringen finner i övrigt att det skulle kunna

vara lämpligt att göra en uppföljning av hur kostnaderna utvecklas över tid men ser inte att det finns något omedelbart behov av att ge myndigheterna sådana uppdrag.

Mot bakgrund av det som anförts ovan ser inte utskottet skäl för något tillkännagivande från riksdagen. Utskottet avstyrker motionsyrkandena och föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservation

Riksrevisionens rapport om statens hantering av markintrång (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Martin Westmont (SD) och Björn Tidland (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2867 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt lägger skrivelse 2023/24:106 till handlingarna.

Ställningstagande

Som utskottet nämner har regeringen nyligen aviserat att en utredning i närtid kommer att tillsättas som bl.a. ska föreslå en reglering av rätten till ersättning vid rådhetsinskränkningar till följd av fridlysningsbestämmelser.

Vi anser dock att regeringen inte tillräckligt har beaktat Riksrevisionens rekommendation i granskningsrapporten om att se över hur ersättningsfrågor vid markintrång kan hanteras mer enhetligt mellan olika områden. Regeringens åtgärd att ge en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att se över ersättningen för upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad är inte tillräcklig och rör endast ett av de områden som Riksrevisionen tagit upp. I granskningsrapporten rekommenderar Riksrevisionen regeringen att bl.a. ge myndigheter som har många markintrångsärenden i uppdrag att i möjligaste mån ta fram gemensamma principer för att hantera ersättningen vid markintrång och behandla fastighetsägare på ett mer enhetligt sätt samt följa upp och redovisa hur kostnaderna för utbetalda ersättningar utvecklas i förhållande till målen med verksamheten.

Markäganderätten är ett grundfundament, och det är därför viktigt med en hög rättssäkerhet vid markintrång. Fastighetsägarna ska behandlas likvärdigt och ersättningen bestämmas på ett likvärdigt sätt. Myndigheternas arbete och resurser ska vara kostnadseffektiva. Vi menar därför att regeringen behöver se till att det skapas ett enhetligt system för myndigheterna när det gäller hur markintrång hanteras och ersättningar bestäms samt hur fastighetsägare bemöts. Regeringen behöver dessutom se till att myndigheternas kostnader för utbetalda ersättningar följs upp och redovisas i förhållande till målen för verksamheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2023/24:106 Riksrevisionens rapport om statens hantering av markinträång.

Följdmotionen

2023/24:2867 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett enhetligt system för myndigheterna för hur markinträång och ersättning hanteras och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning och redovisning av kostnaderna för utbetalda ersättningar i förhållande till målet med verksamheten och tillkännager detta för regeringen.